

naselja na Poljskem. Navesti je treba še nekatere druge referate o tej problematiki: S. Mirić: Vpliv današnje kmetijske proizvodnje na zmanjšanje agrarnega prebivalstva, M. Panov: Primerjava demografskih elementov med področji depopulacije in področji emigracije (na primerih SR Makedonije, P. Kiroški: Makedonska mesta kot doselitvena žarišča, V. Rudić: Problemi urbanizacije Prokuplja glede na doseljevanje prebivalstva; D. Dabić: Pomen prometne infrastrukture pri urbanizaciji vaškega prebivalstva SR Srbije, B. S. Horev: Prostorska diferenciacija mestnega okolja in demografski procesi, Q. Lleshi: Prostorski odraz povojne urbanizacije Kosova; o povojni dinamiki rasti števila prebivalstva v mestih SAP Kosovo je poročal E. Dukagjini, medtem ko je J. Marković referiral a) o ekstremnih primerih populacijske rasti in depopulacije v naseljih Jugoslavije v letih 1961—1971 in b) o dinamiki rasti števila prebivalstva v obmejnih mestih Jugoslavije.

Posebna tema je bila posvečena kartografskemu prikazovanju prebivalstvenih pojavov in njihovih procesov. O tem so poročali: S. Nikolić: Vpliv različnih metod kartografskega ponazarjanja na stopnjo generalizacije kart o prebivalstvu; L. Sretenović je predstavil metodologijo kartiranja gostote obljudenosti, medtem ko je M. Mišković spregovoril o idejnem projektu Atlasa prebivalstva v SR BiH.

To poročilo smem skleniti z naslednjimi spoznanji. Letošnje ohridsko posvetovanje o prebivalstvu Jugoslavije je bilo doslej največja tovrstna strokovna manifestacija pri nas. Na simpoziju je prišlo do široke in kritične izmenjave rezultatov raziskovanj z najrazličnejših področij prebivalstvene problematike. Pri tem velja še posebej poudariti, da je bila vloga geografov v raziskovanju prebivalstvenih struktur in njihovih procesov izredno pomembna, kar se je navsezadnje pokazalo tudi v deležu njihove zastopanosti bodisi med referenti bodisi med udeleženci simpozija. Prav tako ne moremo mimo spoznanja, da sta bila ves čas posvetovanja delež in aktivnost mladih raziskovalcev, ki se ukvarjajo s prebivalstveno problematiko, izredno vidni in močno prisotni. V tem je najbrže tudi (zadostno) zagotovilo, da veda o prebivalstvu kot celoti ali pa v posameznih strokah, ki se ukvarjajo s proučevanjem njegovih pojavnih oblik in procesov, ne bo stagnirala, temveč da bo stopala vzporedno z napredkom v drugih deželah. Vsekakor pa nam je ohridski simpozij o prebivalstvu nudil zanimiv vpogled v prebivalstveno problematiko Jugoslavije in v stanje ter razvitost znanstvenih disciplin, ki se ukvarjajo s tovrstnimi proučevanji.

Milan Natek

Poročilo o delu geografskega društva

(Poročilo predsednika UO GDS za obdobje od 21. aprila 1972 do 6. oktobra 1975 na zborovanju v Rogaški Slatini)

Petdeset let uspešnega dela slovenskih geografov, organiziranega v okviru posameznih geografskih institucij in geografskega društva, ki smo ga obeležili lani, je pripeljalo našo stroko do pomembnega mesta v naši strokovni in družbeni sferi. Geografija se je zlasti v zadnjih letih močno okrepila na znanstvenem področju in postala aktivni činitelj na številnih področjih družbenega življenja. Geografske prireditve v jubilejnem letu so to spoznanje še potrdile; na geografskem simpoziju o severovzhodni Sloveniji v Mariboru in na simpoziju o socialno-geografskih aspektih socialnega razlikovanja med slovenskimi pokrajinami v Ljubljani smo predstavili geografsko raziskovalno delo zadnjih desetih let.

Petdesetletnica je zavezala slovenske geografe, da v bodoče dosežemo še večje delovne uspehe in da se še aktivneje vključimo v razvoj naše samoupravne skupnosti. Organizirano povezovanje in delovanje v okviru društva in institucij je prav v zadnjem letu našlo vso podporo tudi pri Republiški konferenci SZDL. Republiška konferenca želi prav s pomočjo društev okrepiti

vpliv posameznikov na oblikovanje, sprejemanje in uresničevanje različnih družbenih nalog. Zlasti geografija, ki že po svoji vsebini sodi med najbolj družbeno angažirane stroke, mora najti v tem okviru svoje mesto. Namen Republiške konference pa ni samo reševanje učinkovitejšega vključevanja društev v družbeno življenje, temveč tudi iskanje poti za izgraditev takega sistema financiranja dejavnosti organizacij, ki bo najbolj ustrezal stopnji ekonomskega in družbenega razvoja Slovenije in ki jim bo omogočal redno izpolnjevanje zastavljenih nalog. To je v veliki meri odvisno od nastavitve profesionalnih kadrov v društvih in od ustreznega družbenega vrednotenja delavcev na tem področju.

Kakor v vseh zadnjih petdesetih letih, tudi v zadnjem letu aktivnost geografov ni bila omejena z društvenim delovanjem, temveč je doživela velik razmah v znanstvenih in pedagoških ustanovah ter v planerskih, turističnih in nekaterih drugih organizacijah. Geografsko društvo je kot edina strokovna znanstvena organizacija na področju geografije opravljalo v tej široki dejavnosti koordinacijsko vlogo. To so dokazale konkretne akcije ob sestavi učnih načrtov za osnovne šole in gimnazije, aktivna vloga slovenskih geografov pri reorganizaciji Zveze geografskih institucij Jugoslavije v smeri decentralizacije in demokratizacije njenega delovanja, obravnava dolgoročnega raziskovalnega načrta za geografijo na zboru raziskovalcev — geografov in reševanje številnih drugih problemov; med temi bi želel nekatere posebej prikazati.

Število geografov na visokih in višjih šolah (Oddelek za geografijo FF, PA v Mariboru in PA v Ljubljani) ter v geografskih znanstvenih ustanovah (IGU, Geografski inštitut SAZU, Inštitut za raziskovanje krasa pri SAZU), se je povzpelo na 55. To je doslej največje število, kateremu lahko še dodamo doslej največje število zaposlenih v urbanističnih ustanovah (9) in 22 geografov v ostalih raziskovalnih zavodih in ustanovah širšega družbenega pomena (Hidrometeorološki zavod, Geodetski zavod, Zavod SRS za statistiko, Zavod za šolstvo).

Razmah znanstvenega in raziskovalnega dela je pospešil publicistično dejavnost. Izšlo je sedem periodičnih publikacij, pet knjig, troje skript, dva učbenika, dva atlasta in deset kart v regionalno-planskem atlasu Slovenije. Slovenski geografi so objavili v domačem tisku 55 razprav in 16 razprav v tujini. Obranjeni sta bili ena disertacija in ena magistratura.

Ta bogata publicistična dejavnost je predvsem posledica ugodnejšega financiranja znanstveno raziskovalne dejavnosti, kar je omogočilo boljšo organizacijo dela in večje število znanstvenih in tehničnih sodelavcev. V tem letu so geografske raziskovalne institucije delale na petdesetih raziskovalnih nalogah. Sistem financiranja raziskovalne dejavnosti podpira večletne temeljne naloge širšega pomena. Takšne naloge IGU so Nacionalni atlas Slovenije, proučevanje območij z narodnostno mešanim prebivalstvom v Sloveniji in v sosednjih državah, raziskave o slovenskih delavcih na začasnem delu v tujini, o regionalnih problemih prebivalstva v Sloveniji, urbanizaciji in o regionalnem proučevanju Alp, Panonske nižine, severnega Jadrana in Jugoslavije. V Geografskem inštitutu SAZU so temeljne raziskovalne naloge: raziskava kvartarnih sedimentov in poplavnih območij v Sloveniji ter redna opazovanja naravnih katastrof. Na oddelku za geografijo FF so se lotili naloge kvantitativna prirodnogeografska regionalizacija Slovenije. Večina sodelavcev oddelka za geografijo FF sodeluje tudi v raziskovalnem programu geografskih raziskovalnih institucij. Težišče raziskav geografov v Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU v Postojni so kraške podzemne vode, kompleksne raziskave Cerkniške kotline in izdelava speleološke karte Slovenije.

Rezultate raziskovalnega dela so slovenski geografi posredovali javnosti z referati na prireditvah doma in v tujini. Skupaj je bilo predstavljenih 74 referatov, od tega 41 na prireditvah v Sloveniji, 24 v Jugoslaviji in 9 v inozemstvu. Posebej pa je treba zabeležiti pet uspešnih geografskih akcij v Sloveniji:

1. Nadaljevanje posveta o geografskih imenih v Ljubljani;
2. Posvetovanje o kraški terminologiji v Ljubljani;
3. Geografski simpozij o severovzhodni Sloveniji v Mariboru;

4. Srečanje slovenskih in italijanskih geografov v Murški Soboti;

5. Simpozij o socialnogeografskih aspektih socialnega razlikovanja med slovenskimi pokrajinami v Ljubljani.

Slovenski geografi so se udeležili še simpozija o geografiji prebivalstva v Ohridu, simpozija o problemih agrarnih naselij in kmetijske proizvodnje v Ohridu, kongresa jugoslovanskih geografov v Sarajevu, simpozija o varstvu okolja ob skupščini Srpskega geografskega društva v Beogradu, simpozija o šolski geografiji v Sremskih Karlovcih, srečanja slovenskih in italijanskih geografov v Pordenonu v Italiji, Mednarodnega geografskega kongresa v Montrealu, Mednarodnega speleološkega kongresa v Olomoucu, kongresa bolgarskih geografov in kongresa italijanskih geografov.

Slovenski geografi so imeli šest predavanj na univerzah v Münchenu, Trstu, Salzburgu, Hannoveru in Kielu. Kar 12 geografov je bilo na strokovnem izpopolnjevanju v Angliji, v ZR Nemčiji, Franciji, na Madžarskem, Danskem, Švedskem in v ČSSR.

Sodelovanje slovenskih geografov z drugimi geografi in geografskimi ustanovami je zlasti bilo tesno ob obiskih študentskih ekskurzij. Naši geografi so vodili po Sloveniji ekskurzijo Porabskih Slovencev, dvakrat ekskurzijo študentov in profesorjev iz Amsterdama, ekskurzije študentov in profesorjev iz Stuttgarta, Leuwena, Hannovera in Regensburga. Ob teh ekskurzijah so imeli pet posebnih predavanj. Posebno pozornost je IGU posvetil maturantskim strokovnim ekskurzijam zamejskih Slovencev po Jugoslaviji, katere je financiral republiški izvršni svet. V zadnjem letu so vodili po dvakrat ekskurzije slovenskih maturantov iz Celovca, slovenskih maturantov iz Italije in slovenskih osmošolcev iz Trsta.

Geografi so sodelovali tudi pri podiplomskem študiju na Biotehniški fakulteti in Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo.

Tudi na šolah zaposleni geografi so v zadnjih letih močno povečali svojo dejavnost zlasti pri permanentnem izobraževanju. Po dolgem času je bil na Trebiji februarja 1973 seminar za učitelje geografije strokovnih in poklicnih šol. Aprila 1973 je bil v Ljubljani seminar o skupinski dinamiki in skupinskem pouku pri geografiji za osnovne šole. Maja 1973 je bil v Ljubljani seminar o marksistični idejnosti pri pouku geografije za učitelje srednjih šol in v Kranju seminar za vodje hospitacijskih oddelkov za geografijo. Pri vseh teh prireditvah so sodelovali člani GD in marsikdaj tudi društvo, ki si je te naloge zastavilo v svojem akcijskem programu pred dobrim letom.

Na osnovi dosedanjih izkušenj si je novi upravni odbor začrtal naslednje naloge: decentralizirati dejavnost organov in komisij, vključiti čim več geografov, ki niso zaposleni v znanstvenih in pedagoških institucijah, v društveno delo, poživiti delo obstoječih aktivov in ustanoviti aktive tam, kjer so že bili in so prenehali delovati ali pa so zanje ugodni pogoji, navezati tesne stike s slovenskimi geografi v zamejstvu in jih vključiti v naše delo ter organizirati 9. zborovanje slovenskih geografov.

Decentralizacija se je nanašala predvsem na obe sekciji: sekcijo za geografski pouk in znanstveno sekcijo. Obe sta se povsem samostojno konstituirali in sestavili program dela ter predložili upravnemu odboru plan potrebnih sredstev za realizacijo zastavljenih nalog. Zaradi objektivnih težav v obe sekciji ni bilo mogoče vključiti večjega števila članov izven Ljubljane.

Sekcija za geografski pouk je delovala v štirih komisijah: v komisiji za osnovne šole, komisiji za gimnazije, komisiji za poklicne in tehniške šole in komisiji za učna sredstva in učila. Sekcija je zasnovala obsežen program dela:

1. sodelovati pri izdelavi in obravnavanju redigiranega učnega načrta za osnovno šolo;
2. sodelovati pri pripravi in obravnavanju novega učnega načrta za gimnazije;
3. sodelovati pri izdelavi in obravnavanju novega učnega načrta za poklicne in tehniške šole;
4. sodelovati pri programiranju in koncipiranju novih učbenikov in učnih sredstev za osnovne in srednje šole;

5. sodelovati z zavodom za šolstvo SRS pri programiranju in organiziranju strokovnega izpopolnjevanja učiteljev geografije v osnovnih in srednjih šolah;

6. sodelovati z zavodom za šolstvo SRS pri uvajanju programiranih sekcij v geografiji na osnovni šoli;

7. sodelovati z zavodom za šolstvo SRS pri ustanovitvi didaktičnega centra na osnovni šoli Valentin Vodnik v Ljubljani;

8. organizirati posvet o idejnih izhodiščih geografskega pouka;

9. analizirati pouk geografije na tehniških in poklicnih šolah in

10. sodelovati pri organizaciji in izvedbi zborovanja geografov v Rogaški Slatini.

Iz programa dela je razvidno, da se je sekcija usmerila predvsem k usposabljanju geografskega pouka in k usposabljanju učiteljev geografije za odgovorne naloge, ki jih prinaša modernizacija geografskega pouka. V skladu s tem je sekcija tesno sodelovala z oddelkom za geografijo FF, obema pedagoškima akademijama in z zavodom za šolstvo SRS. Nekatere izmed naštetih nalog so dolgoročne in jih zato v enem letu ni bilo mogoče v celoti izpolniti, vse kratkoročne naloge pa so bile s prizadevanjem članov sekcije izpolnjene.

Sekcija je intenzivno sodelovala pri izdelavi novih učnih načrtov za geografijo na osnovnih šolah in gimnazijah in prispevala k oblikovanju novega koncepta geografskega pouka. Člani sekcije so delovali v komisijah, ki jih je postavil zavod za šolstvo SRS; dr. Jakob Medved pa je bil predsednik komisij za učne načrte geografije za osnovne šole in gimnazije. Pomemben je bil tudi prispevek sekcije pri organizaciji strokovnega izpopolnjevanja učiteljev geografije.

Sekcija je dala ljubljanski organizacijski enoti zavoda za šolstvo SRS pobudo, da organizira hospitacijske nastope, na katerih naj bi se učitelji seznanili z realizacijo tistih učnih enot, ki jih prinaša nova koncepcija učnega načrta za osnovne šole. Člani sekcije so sodelovali tudi na aktivih učiteljev geografije na gimnazijah.

Sekcija je pripravila program za zbor geografov v Rogaški Slatini o problematiki geografskega pouka, ki je obravnaval sodobne učne oblike in metode.

Člani sekcije so sodelovali na seminarju o idejnosti pri geografskem pouku, ki ga je organiziral zavod za šolstvo SRS, vključili pa se bodo tudi v razprave o tej problematiki, ki bodo na predmetnih aktivih učiteljev geografije na osnovnih in srednjih šolah.

Znanstvena sekcija ne izkazuje tako obsežnega dela, ker je večina raziskovalnega dela potekala v geografskih institucijah. Znanstvena sekcija je opravljala predvsem koordinacijo in je posredovala rezultate raziskav širši geografski javnosti z organizacijo diskusijskih večerov. Sodelovala je pri sestavi podrobnega načrta znanstveno raziskovalnega dela, za katerega je dala pobudo raziskovalna skupnost Slovenije. V enoletnem obdobju so bili štirje diskusijski večeri: dr. Svetozarja Ilešiča o vlogi slovenskih geografov v akcijah za varstvo okolja, dr. Svetozarja Ilešiča o 22. mednarodnem geografskem kongresu v Montrealu, dr. Ivana Gamsa o metodologiji prirodnogeografske rajonizacije Slovenije in dr. Jakoba Medveda o delu na nacionalnem atlasu Slovenije.

Izven organizirane dejavnosti društva ali osrednjih geografskih institucij pa je doslej ostala večina geografov, ki so zaposleni v raznih službah izven prosvete ali znanstvenih ustanov. Zal tudi posebni društveni komisiji ni uspelo pritegniti teh geografov v večjem številu.

Pred letom so v Sloveniji delovali štirje aktivni geografskega društva: v Ljubljani, Mariboru, Celju in v Kranju. Velik del Slovenije, predvsem zopet manj razvita območja, je ostal izven vsake organizirane dejavnosti. Ker je v preteklosti bilo malo permanentnega izobraževanja, so bili učitelji geografije na takih območjih kar dvakrat prizadeti. Zato smo si prizadevali ustanoviti, oziroma oživeti aktivne v Novem mestu, na Primorskem, v Zasavju, na Koroškem in v Prekmurju. Rezultat naših prizadevanj je bila ustanovitev aktiva pomurskih geografov v Murski Soboti 17. februarja 1975 in koroških geografov v Dravogradu 19. marca 1975.

Že pred leti se je IGU lotil raziskovanja razmer na slovenskem Koroškem v Avstriji, v zadnjih letih pa tudi s Slovenci poseljenih območij v Italiji in na Madžarskem. V proučevanja so se vključili tudi nekateri zamejski slovenski geografi; tesne stike smo vzpostavili še ob raznih ekskurzijah naših geografov v zamejstvu. Potrebno bo pritegniti slovenske zamejske geografe k našim organiziranim oblikam dela, jim nuditi strokovno in tehnično pomoč in poiskati še druge oblike sodelovanja. Kot rezultat posebne pozornosti, ki smo jo posvetili tej problematiki, je vedno več objavljenih del in tudi naj-novejša številka Geografskega obzornika, ki prinaša referate z zadnjega zborovanja na Ravnah o geografskih problemih s Slovenci poseljenih območij izven meja naše države.

Poročila o delu naših aktivov je treba nedvomno začeti z mariborskim aktivom, ki je po zaslugi vodje aktiva dr. Mavricija Zgonika in prizadevnih članov odbora uspešno posloval in nudil svojo pomoč aktivom v Celju, Murški Soboti in na Ravnah. Delo mariborskega aktiva se ni ustavilo ob organizaciji predavanj in ekskurzij, temveč so sodelovali z oddelkom za geografijo PA v Mariboru, z Geodetskim zavodom v Mariboru pri pripravi topografskih kart in z mariborsko enoto zavoda za šolstvo pri strokovnem izpopolnjevanju učiteljev geografije. Opravili so anketiranje osnovnih šol in krajevnih uradov v severnem obmejnem pasu o odhajanju učencev z dokončano osemletko v uk v Avstrijo.

Predavanja mariborskega aktiva so pripomogla na območju severovzhodne Slovenije k popularizaciji geografije in so imela značaj dela v znanstveni sekciji in sekciji za pouk geografije. Predavali so dr. Mavricij Zgonik šestkrat, dr. Svetozar Ilešič, prof. Niko Hočevar in prof. Božidar Kert. Dobro obiskane in strokovno zelo uspešne so bile strokovne ekskurzije v Porabje, na zahodno Madžarsko in Gradiščansko, v osrednje Slovenske gorice in v obmejni slovensko-hrvatski del Istre. Obiskali so tudi šolo v Ribnici na Pohorju.

Odbor ljubljanskega aktiva je ob letu doživel tolikšne kadrovske spremembe, da so posledice vidne še danes. Predvsem je želel pritegniti k sodelovanju več geografov, ki poučujejo na šolah in geografov zaposlenih v praksi, kar mu kljub prizadevanju ni uspelo. Ljubljanski aktiv je organiziral devet predavanj. Predavali so dr. Metod Vojvoda, dr. Jurij Kunaver, dr. Dušan Gavrilovič, prof. Andrej Krajnc in Silvan Prodan. Poleg tega je aktiv organiziral zelo uspešno ekskurzijo v Slovensko Porabje.

Celjski aktiv GDS je pokazal precejšnjo aktivnost, predvsem po zaslugi vodje aktiva prof. Zvezdane Knez-Štrbenc. Pripravil je tri predavanja: dr. Antona Soreta, prof. Božidarja Kerta in dr. Jurija Kunaverja. Člani aktiva so sodelovali pri organizaciji in strokovnem vodstvu pri izobraževanju učiteljev geografije na svojem območju, ki ga je pripravila organizacijska enota zavoda za šolstvo.

Posebno uspešno je nastopil svojo pot aktiv pomurskih geografov, ki šteje že 50 članov. Na ustanovnem občnem zboru, katerega so se udeležili predstavniki osrednjega društva in mariborskega aktiva, je predaval dr. Svetozar Ilešič o geografskih vidikih varstva okolja. Organizirali so še dve predavanji Bele Severja ter strokovno ekskurzijo v Haloze.

Na aktivu koroških geografov, ki šteje 25 članov, je imel ob ustanovnem občnem zboru predavanje dr. M. Zgonik.

Aktiv GDS za Gorenjsko v tem obdobju ni izkazal večje aktivnosti, deloval je na sejah in sodeloval z zavodom za šolstvo pri strokovnem izpopolnjevanju učiteljev geografije.

Na koncu pregleda dela aktivov je treba poudariti, da so na gimnaziji v Celju, na ekonomski šoli v Murški Soboti in na gimnaziji Koper zelo živahno delovali geografski krožki, katere požrtvovalno vodijo prof. Zvezdana Knez-Štrbenc, prof. Ludvik Olas in prof. Franci Malečnik.

Temeljne probleme in koordinacijo organov društva smo reševali na šestih sejah UO, od katerih je ena bila plenarna. Manjše število sej pa ne pomeni skrčen obseg delovanja, kajti intenzivno delo je potekalo v številnih oblikah. Mednje sodi nedvomno izdaja 1972. letnika Geografskega vestnika.

Moram se na tem mestu zahvaliti prof. dr. Svetožarju Ilešiču za dolgoletno, ne vedno ravno prijetno, uredniško delo, pri katerem pa bo še vedno aktivno sodeloval. Njegova nemala zasluga je med drugim v tem, da si je Geografski vestnik utrdil ugledno mesto v svetovni geografski periodiki, pri nas pa tudi med negeografskimi uporabniki raziskovalnih rezultatov geografije. Na predlog prof. dr. Ilešiča je UO na seji dne 22. maja 1973 imenoval za glavnega urednika dr. Igorja Vrišerja.

V preteklem delovnem letu so nas finančno podprli Sklad Borisa Kidriča — raziskovalne skupnosti Slovenije pri izdaji GV in pri raziskovanju voglajusko sotelske pokrajine ob pripravah zborovanja v Rogaški Slatini. Izobraževalna skupnost Slovenije je subvencionirala izdajanje GO in društveno poslovanje. Obema institucijama gre naša zahvala.

Mirko Pak

Geografski vestnik — blagajniško poročilo za obdobje od 14. 4. 1972
do 1. 10. 1973

Dohodki:

prenos od 14. 4. 1972	7.545,50 din
dotacije	57.500,00 din
naročnina (do 1. 10. 1973)	55.895,90 din
S k u p a j	80.539,40 din

Izdatki:

tisk (GV 1972)	39.285,00 din
ekspedit (GV 1972)	3.554,20 din
in prevodi (GV 1972)	15.971,15 din
S k u p a j	56.810,35 din

Saldo Geografskega vestnika dne 1. 10. 1973 23.729,05 din

Blagajnik GDS:
Ignac Klemenčič